

L'EMBALA'T, QUAN LA PALLA ESDEVÉ FESTA

Edició: Ajuntament de Sencelles i Fundació Mossèn Bartomeu Oliver
Coordinació de la col·lecció: Jordi Llabrés i Sans
Text: Maria Antònia Aloy
Text explicatiu: Antoni Vallés Perelló
Música: Joan Florit Salas
Il·lustracions, disseny i maquetació: Teresa Reynés Llabrés
Assessorament lingüístic: Ramon Morey Coll
Impressió: Imprès, Binissalem
DL PM 00594-2024
Sencelles, 2024

UN SOL I UN PA.
UNA ERA I UNA BALA.
ELS QUATRE SÓN REDONS,
ENLLUERNEN.
ES DONEN LES MANS
I FAN UN CERCLE.
M'ENREVOLTEN!

«Estau a punt?». És hora de començar la festa. «Tocau, tocau, el tamborino! Bufau, bufau, la xeremia!». Ja sent olor de fum de motoret, ja sent olor de suc, de suc que es mescla amb suor, aire, aigua i molta, molta, pols.

Són les dotze del dematí d'un dissabte de principi d'agost.
Repiquen les campanes i sent remor davant can Garau, Sencelles.
Puntets de colors semblen les camisetes des de la creu de can
Maví. La vermella, la groga, la blava... i d'altres que han quedat mal
plegades dins el calaix.

Craaac! La terra s'ha cruïat i de dedins hi ha sortit un cos flamejant.

«ÉS UNA DIMÒNIA O UN DIMONI?»
«Ai, NO HO SÉ!»

Només sé que ballam i ballam. Aquests dies de festa tots som
amics. Tenim la mateixa llengua llarga i bruta, i la suor ens regalima
pel clatell.

Ja la tenim.

És na Fideua, carregada d'ànsia i
xafardera com ella mateixa, vol col·locar-
se en el punt més alt del poble.

«
**«PUJA, PUJA ESCALES AMUNT,
FINS QUE ET COL·LOQUIS
DEVORA LES CAMPANES,
AQUELLES QUE FARAN
QUE TOTHOM ET MIRI!»**

Ara ja hi és, ja vigila tota poderosa,
aquesta bandera nostra.

«TIRURÍ, PUM! TIRURIIÍ, PUM, PUM!»

Ja és diumenge. Ja és el dia. Com animals que gemeguen després d'un any d'hivernar surten pels carrers de Sencelles. Són els mobylettes, colcats amunt i avall, a fi de despertar-ne els motors, a fi de despertar els llençols més aferrats.

«TOTHOM A L'ERA!
TOTHOM A LA PLAÇA NOVA!».

Sent renou, fum i alegria. Ens regalam cares motivades i abraçades per donar el sus a la festa. Però, hem d'esperar! Esperar que els garbejadors majors arribin, que piulin primer! Les paraules d'aquests homes savis de cabells grisos i descambuixats, de cares plenes de foc, encetaran l'eufòria, com una autèntica espurna màgica.

A la fi sentim...

«S'EMBALA'T JA ÉS AQUÍ, S'EMBALA'T JA HA ARRIBAT!»

I aixecam els braços amunt, ajuntam els nostres crits, botam, ballam... Veig volar aigua, suc, boques badades, ulls oberts i em sent el cor bategar com mai. Ja no hi ha ningú que ho aturi! La festa ha començat. Els dos garbejadors majors mostren el seu ball de moviments suaus i lents, però forts i decidits, entregats a mantenir la flama de la festa encesa.

«VEEEÉ, VEEÉÉ, VEEEEEÉ!»

cantam els sencellers i les sencelleres.

Dins la multitud veig dos individus que es fan l'ullet i estiren la corda, aquella que aguanta les cintes de colors. Són les corregudes que ens faran jugar i potser ens deixin fer punteria. El pols de la mà em tremola.

**«HAUREM D'AIXECAR BÉ EL CUL DEL SEIENT PERQUÈ
AQUESTS PUNYETERS PUGEN LA CORDA!»**

«AI, QUE ENTRA!»

«AI, QUE AQUEST PIC NO!»

I venga celebrar, i venga fer coros per animar i engrandir la festa.

Mentrestant, sabem que hi ha una gent centrada i concentrada preparant el que serà el dinar de tots i totes. Són els fideus de roter.

«JA LI HAS TIRAT EL CUIXOT?»
«A MÍ NO M'AGRADEN ELS CARAGOLS!»
«AIXÒ JA FA XUP-XUP!»

Unes ulleres entelades i dos braços estirats, agafats a un cullerot de metre i mig, remenen i remenen aquell calderó. Avui aquests fideus no només volen omplir panxes, sinó també afegir calor al cos i suor al front.

«Aï, QUE BONS QUE HAN SORTIT ENGUANY!»
I després dels fideus? Meló! I després del meló? Un tros d'ensaïmada!

Cada vegada tots som més bruts i ens és més igual tot.
Avui la brutor és benvinguda, és símbol d'alegria!
Mentre el brou i la brutor ens fan xep-xep a les sabates,
l'aigua té cada vegada més presència dins la festa.
Boques que escupen, tassons que vessen, papers
banyats de brou i poalades que van i venen.
Tot es mescla. Tots ens mesclam.

Toquen les cinc al campanar i com si fossin peces d'una mateixa màquina, garbejadors, pagesos, mul i carro comencen a funcionar. És com un instint, com un estímul del cos que cerca engranar-se a altres cossos. Ens llevam la peresa i partim, tassó en mà, cap al pou Major. Un camí curt que es fa llarg per la calor i pel sol que crema. Ningú no va dir que la feina de garbejar i batre fos fàcil. Això ho saben bé els nostres padrins i padrines. Avui tornam a reviure el seu esforç i els agraïm tot el que som i tot el que tenim. La nostra festa és la seva festa.

Ara són els bessons de les cames els protagonistes. Bessons inflats, d'altres més fluixets, uns més peluts i d'altres més lluents. Ells seran la força motora que pujarà la jugueta a dalt, a la festa. Aquesta jugueta rodona i que rodola sap bé el camí, l'ha fet un bon grapat d'anys. Passam pel Cos i pujam la costa del molí. A damunt hi corren cametes i peuetes, al ritme d'una bala que avui els fa sentir com uns equilibristes de circ. Som animals que ens entretenim i mostram aquella part nostra que vol jugar, que sap jugar.

Travessam la plaça i des de dalt de la bala sentim el paperí més a prop que mai. Prenem el carrer des Rafal per avall i voltam cap a la plaça Nova. Les bales estan desitjoses d'arribar, de desfer-se, d'escampar-se pertot, de volar enlaire, de banyar-se amb l'aigua, d'aferrar-se als nostres cossos que segueixen jugant i que ara la música també els farà ballar.

La llum daurada del sol es mescla amb el color ocre de la palla.

Una nebulosa de pols i gotes d'aigua cobreix la plaça.

Qui no vol pols que no vagi a l'era, diuen.

Idò, ja hi som, tothom vol pols, tothom vol festa, tothom vol l'Embala't.

Ara ja no hi ha terme mig. No existeixen espectadors.

Ara tothom és dins el moll de la festa.

El sol cau i la claror s'apaga. La música aguanta però els cossos no. Unes veus escanyades i els darrers glops fan que se senti el comiat de la festa. Una lluna i un cel estrellat em fan sentir petita i gran a la vegada, em fan sentir com a casa. M'imagin enmig d'un camp de blat, de nit, amb els meus padrins i padrines, prenent la fresca després d'un dia de feina. Ens donam la mà i feim un cercle. Estic orgullosa de formar part d'aquesta família, d'aquest poble.

PERSONATGES I SÍMBOLS

ELS GARBEJADORS

NA FIDEUA

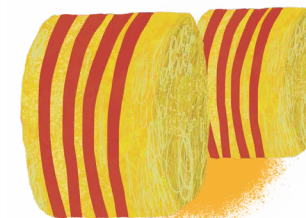
ELS XEREMÍERS

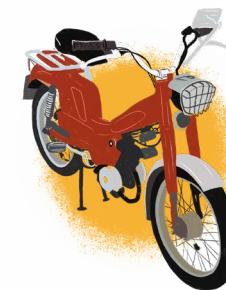
NA BALEIG

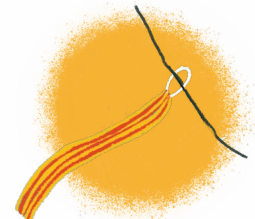
EL MUL I LA COMITIVA

LES BALES DE PALLA

ELS MOBYLETTES

LES CINTES

LA BANDERA DE L'EMBALA'T

ELS PAGESOS

ELS FIDEUS I ELS CUINERS

LA INDUMENTÀRIA

POU
MAJOR

SENCELLES

CAN
GARAU

PLAÇA DE
LA VILA

PLAÇA NOVA

CANÇÓ EMBALA'T

Lletra i música de Joan Florit Salas

A ritme de jota

**S'EMBALA'T JA ÉS AQUÍ,
S'EMBALA'T JA HA ARRIBAT!
S'EMBALA'T JA ÉS AQUÍ,
S'EMBALA'T JA HA ARRIBAT!**

**ES FIDEUS CAP ENDEDINS
AMB PALOMETA I POMADA,
MOS VOLEM POSAR BEN FINS
QUE SA FESTA ÉS ARRIBADA.**

**ARA JA MOS HI POSAM,
NO TENIM CAP ATURERA
I SEŠ BALES PASSEJAM
A DARRERA UNA SOMERA.**

**S'EMBALA'T ÉS BEN REDÓ
I REDOLA PER SENCELLES.
HI TROBAM INSPIRACIÓ,
EN ES CUL DE SEŠ BOTELLES.**

**QUAN ARRIBA S'EMBALA'T,
FRANCINAINA DE SENCELLES,
PERDONAU TOTS AQUESTS GATS
PER BUIDAR TANTES BOTELLES.**

**SA BALA REDOLARÀ,
SI NINGÚ NO SE RETURA,
L'ANY 2007 COMENÇÀ
I ARA NINGÚ ENS ATURA.**

EMBALA'T, UNA FESTA BEN SENCELLERA

Enguany fa desset anys que va començar la festa que s'ha convertit en una fita ineludible del calendari d'estiu. Es troba a les portes de la majoria d'edat i per als més joves pareix que sempre hi ha estat: «s'Embala't ja és aquí, s'Embala't ja ha arribat!», diu la cançó que tenim tan interioritzada que ens surt del subconscient.

Amb aquest escrit m'agradaria fer-vos arribar el sentit de la festa i el significat que té cada un dels actes que tots junts componen aquesta diada màgica que vol ser l'Embala't. Si m'acompanyau en aquest viatge, potser tots junts ens sentirem més part de la festa i entendrem com per un dia Sencelles es converteix en un gran decorat a l'estil de les grans produccions cinematogràfiques.

Primer de tot, hem de descobrir com va néixer la festa, no pot ser d'altra manera. Sempre he dit que l'Embala't va sorgir de la imaginació i de l'espontaneïtat. Tots, principalment els més grans, tenim interioritzats els elements que componen la festa: la sega, el batre, la palla, l'alegria per la feina acabada, el mul, el carro baix, el menjar que ens dona la mare terra, el mobylette...

És la roda de la vida. Si la collita no era bona, les famílies passaven fam, i sens dubte aquesta és l'essència de la festa: el ritual de la bona anyada i el desig que aquesta roda no s'aturi, i que l'any que ve la collita també sigui bona i, és clar, que tots hi siguem presents. Fixau-vos-hi, és un acord màgic entre el pagès i la mare terra dins el cercle intemporal de la vida.

Heu de creure i pensar i pensar i creure, com es diu a les rondalles, que un bon dia d'estiu d'aquells que feia un sol que cremava el cul a les llebres i una calor que quasi es podia tallar, un pagès de nom Joan o Pere o Toni —el nom que més us agradi— es va aturar a la plaça Nova per beure. Anava amb un mobylette i duia una bala de palla fermada a darrere. Va entrar al bar Ses Cotxeres i els joves que seien defora miraven aquella palla tan ben fermada. Ja us podeu imaginar que la temptació va fer que qualcú en tallàs les cordes i, ni se'n varen témer, ja hi havia palla que volava per tot el local. La calor dugué l'aigua, la gent que badava s'hi va afegir i així és com va començar aquest viatge que es resumeix en «qui no vol pols que no vagi a l'era».

Quins són els personatges d'aquesta festa? Els garbejadors, els garbejadors majors, els pagesos, els xeremiers, el patronat, els cuiners i, és clar, el mobylette. I per damunt de tot, la gent i, sobretot, els joves. L'Embala't no seria res sense tots aquells joves que per un dia viuen intensament la festa i es converteixen en els seus actors imprescindibles.

I el decorat? Sens dubte la plaça Nova, que aquest dia gran es converteix en l'era, on les garbes de palla roden, es rompen com roda la vida i es venten perquè la palla voli i mostri a tothom qui ha anat a la festa. A continuació, teniu una preciosa cançó antiga de ventar a l'era, recollida l'any 1937 per Guillem Colom, en què es parla de batre, dels joves que fan festa i del ritual màgic per invocar la bona collita.

Ventau ja rabent,
jovencells de l'era.
Ventau sens espera
que ara fa un bon vent!

Ventau sens parar
dins l'era abrandada,
com més escalfada,
més ferm serà el pa.

Temps ha que el gra bo
du llavors borerres.
Llençau les porgueres,
deixau sols la flor!

I el blat calcigat
dins l'ardent tempesta,
salti de l'aresta
més fort i granat.

Si el diumenge de l'Embala't és el dia gran, la festa comença abans amb la capta. El dissabte es reuneixen el garbejadors majors, els garbejadors, la dimònia Baleig i tots aquells que volen participar en un ambient més familiar de la preparació de la festa. La capta es això, escalfar motors per la gran festa de demà. Fidels a la tradició que en el seu dia feien els quintos, al so dels xeremiers, es reuneixen aquells que l'endemà duran les regnes de la diada. Com no podia ser d'altra manera, es va de bar en bar i als comerços per recollir viandes i begudes per preparar el dinar del dissabte que és el preludi del gran dia.

Aquesta processó, acompanyada de la somera amb les beaces on es guarda tot el que s'arplega per dinar, acaba a la plaça de la Vila on té lloc el ball dels garbejadors majors i na Baleig, figura festiva que simbolitza la transgressió que per un cap de setmana forma part de la festa. És una dimònia que vol ser un esperit savi, no malèfic que ens ha de dur a les bones inspiracions per fruit de la bauxa. Al mateix temps i al so de les xeremies té lloc la hissada de na Fideva,

la bandera sencellera que de dalt del campanar de l'església mostra a tothom que el poble està en festes.

I de la mà dels actors de la festa anam cap al gran dia: el diumenge de l'Embala't. Si hem de començar amb els actors de la festa, en primer lloc, com a personatges principals tenim els garbejadors. Si parlem de palla, hem de parlar de garbejadors. Són l'ànima de la festa, el cor que bateja i sense ells seria impensable fer res.

El pagès que garbeja, és a dir, que fa garbes, que no són més que els feixos d'espigues de blat, d'ordi o civada, es diu garbejador. Avui no es fan garbes sinó bales, però els pagesos que tenen cura d'aquesta feina són els mateixos: els garbejadors. I què fan sempre? Porten les garbes del camp a l'era per batre-les. Per això simbòlicament es van a cercar les bales al pou Major i es duen a l'era, a la plaça Nova per preparar-les per batre. És un orgull ser garbejador o garbejadora ja que no són més que el símbol de la seva responsabilitat envers tot el col·lectiu.

Juntament amb els garbejadors, hi ha els garbejadors majors. Simbolitzen el mite. Són dues persones de seny i amb experiència amb les feines de batre i garbejar. Tenen una missió: transmetre als joves la realitat interior de la festa, el sentit de la tradició de la terra. Per això, amb el pregó obren l'inconscient de la gent per pujar amb l'èxtasi de la paraula l'essència de la festa. El crit de la gent ressona dins la plaça Nova i amb la seva eufòria mostra a tothom com els sencellers ens identifiquem amb l'Embala't. I tot d'una, el ball: «S'Embala't ja és aquí, s'Embala't ja ha arribat! s'Embala't ja és aquí, s'Embala't ja ha arribat!».

També hi ha els pagesos, uns altres elements essencials. Després de dinar entren en escena i obren la comitiva del poble per anar a cercar les bales al pou Major. Simbòlicament van damunt el carro baix estirat pel mul on duen les gavells, és a dir, els feixos d'espigues tallades i lligades. Aquestes gavells es col·loquen dins quatre llençols de saqueta recordant les quatre

estacions de l'any. Simbolitzen la llavor de les dues grans bales, de l'explosió que després omplirà la plaça Nova de palla i festa. Van vestits a l'antiga, acompanyats dels xeremiers i els garbejadors majors.

I no hi poden faltar els xeremiers i la cançó. Que seria de l'Embala't sense els xeremiers? Són el fil conductor de la festa, el so que reuneix tots els personatges d'aquest immens decorat. Les xeremies ens fan ballar, riure, plorar d'emoció, tirar palla, banyar amb l'aigua, redolar i tancar el cercle.

Ara ens hem de fixar amb un personatge curiós: el mobylette. Sí, benvolguts lectors, aquest vehicle esdevé personatge de la festa. No es pot entendre la festa sense el mobylette, sense aquesta màquina amb la seva idiosincràsia, simplicitat, so, olor d'oli cremat i fum, molt de fum. Un temps no tan llunyà formava part de la foravila dels anys 60. Dins la festa és l'esglai entre el carro i la modernitat d'avui en dia. Amb el mobylette els joves acompanyen el camió per anar a cercar la bala, es fan les corregudes de cintes per agafar-ne una com a trofeu que lluiran tot el dia i, no pot ser d'altra manera, duen al seient de darrere aquella persona que, com si es tractàs del primer ball, volen que formi part del seu món.

El patronat, un altre element de la festa. Si l'Embala't ha de ser la posada en comú de l'experiència i de la tradició, els membres del patronat la majoria amb pèls blancs o sense pèl, tenen cura del sentit de la festa i ajuden en tot el que fa falta amb l'organització.

I per acabar, tenim els cuiners i el plat estrella de la festa: els fideus de roter. Pensau que el dia és llarg i fa falta agafar forces. Les mans sàvies del cuiner i dels seus ajudants preparen els mítics fideus de roter. Era el plat que es menjava els dies que es feinejava a l'era. No hem d'oblidar que rota es sinònim de terra prima, pobra, de poc profit, per tant ja ens podem imaginar que aquest plat és fruit d'aquesta cuina de supervivència tan arrelada a la pagesia. I com que acabam, vull que sigui amb bon sabor de boca. Aquí teniu la recepta dels fideus de roter que es mengen el dia de l'Embala't. És per a quatre persones:

2 litres d'aigua
240 grams de costella de porc
120 grams de ventresca
200 grams de cuixot salat
2 tomàtiques de ramellet
½ ceba, 80 grams de caragols
40 grams de mongetes planes
40 grams de pèsols
40 grams de patata
280 grams de fideus
Sal, pebre bo, pebre bord, safrà i
herbes de caragols

La preparació és així: Sofregim les costelles i la ventresca. Ho Trempam. Hi afegim la ceba i les tomàtiques, i quan es quasi cuit hi posam el cuixot. Hi abocam l'aigua, els caragols (primer netejats i bullits amb herbes) i ho deixam bullir durant 30 minuts. Després, hi afegim la verdura i les espècies. Ho trempam de sal al gust i hi tiram els fideus i les patates. Ho deixam bullir durant 20 minuts més. Bon profit!

He intentat resumir de manera breu aquesta festa que any rere any ens transporta a l'emoció i al sentiment de poble. Que per molts d'anys la puguem viure! Visca Sencelles! Visca l'Embala't!

Antoni Vallés Perelló

A les col·leccions d'edicions locals de Sencelles com són les «Monografies de la Fundació Mossèn Bartomeu Oliver», les «Rutes Culturals de Sencelles» i «Estudis Locals de Sencelles» ara n'afegim una altra que posa a l'abast de la ciutadania, material didàctic i cultural adreçat als infants del nostre terme municipal.

Aquesta iniciativa neix i es desenvolupa a partir de l'excel·lent experiència d'acollida d'un primer llibre infantil, pedagògic i divulgatiu, que es publicà l'any passat amb el títol Les figures festives de Sencelles, i que esdevindria el núm. 1 d'aquesta nova compilació.

És un projecte que s'engega amb la idea d'oferir i recollir en un mateix abrigo o col·lecció, material creatiu i inèdit per als més joves. Fins ara, tots els seus autors són naturals de Sencelles acreditats dins els corresponents camps de la il·lustració, la producció literària, la musical, la investigació, la maquetació i l'assessorament lingüístic i l'edició de textos. Donen suport a aquesta iniciativa entitats locals com són l'Ajuntament de Sencelles, a través de la seva Regidoria de Cultura i la Fundació Mossèn Bartomeu Oliver i Amengual.

Cada número que va sortint, està planificat en dues parts. Una primera i més destacada, recull el material didàctic destinat a afavorir l'interès i creixement cultural dels nins i nines del poble. Llavors, al final de cada llibre i en un espai secundari, els pares i educadors hi podran trobar un article orientador dels orígens i desenvolupament del tema tractat. Els resultats obtinguts amb la primera publicació ens animen a treballar en el sentit de crear aquest espai de material infantil i, amb optimisme, en preveim la continuïtat.

El nom que ha estat triat per aquesta col·lecció, «Es Patinador», fa referència a un element patrimonial de Sencelles, conegut i reconegut per totes les generacions de nins i nines del poble. L'any 1955, amb l'objectiu de dedicar un monument a la beata Francinaina Cirer, s'aixecà una plataforma que li havia de donar relleu i sumptuositat, a la vora de l'església parroquial. A aquesta, des de la plaça de la Vila i segons el projecte de Josep de Oleza i Frates, s'hi podia accedir per dues escalonades de pedra viva esmolada. Els graons de la part més pròxima al campanar foren protegits per una barana ampla del mateix material. Com ja confirmen els testimonis del moment de la construcció i demostren fotografies ben primerenques, el que havia de ser un sòlid i molt estètic arrambador, esdevingué objecte de jocs infantils. Davallant-hi un pic i mil vegades més, polint la pedra amb el frec de les anques i esquinçant-hi innumbrables calçons, s'aconseguí que la barana fos el popular patinador dels nins i nines de Sencelles.

Aquest s'ha constituït en un lloc mític pels sencellers, en un element que encurioseix els forans i que esdevé punt de trobada per a molts. Tant és així, que la reforma de la plaça plantejada pels arquitectes Belén Moneo i Jeff Brock en respectà la pervivència.

La col·lecció «Es Patinador» té previst publicar treballs futurs que, incorporant-hi belles il·lustracions i textos entenedors, expliquin símbols i històries de la nostra cultura popular local.

Jordi Llabrés i Sans

ES PATINADOR

1. LES FIGURES FESTIVES DE SENCELLES
2. L'EMBALA'T, QUAN LA PALLA ESDEVÉ FESTA.

Edició:

Ajuntament de
Sencelles

Fundació
Mn.
Bartomeu
Oliver

Amb el suport de:

Comissió Embalat

Amb el patrocini de:

Consell de Mallorca